

ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ КЛІНІЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

THE INNOVATIVE EDUCATIONAL TECHNOLOGIES IN THE FORMATION OF CLINICAL THINKING OF FUTURE HEALTH PROFESSIONALS: THEORETICAL ASPECT

Стаття присвячена проблемі підготовки майбутніх фахівців у сфері охорони здоров'я. Зокрема, акцентується на необхідності використання інноваційних освітніх технологій формування клінічного мислення в майбутніх медичних працівників у процесі професійної підготовки в медичних університетах. Основна увага зосереджується на теоретико-методичних засадах формування клінічного мислення. Зазначається, що проблемою медичної освіти в Україні є значна невідповідність стандартам Європейського Союзу, зниження якості підготовки медичних кадрів, невідповідність умов навчання вимогам часу, застосування застарілих педагогічних технологій, низький рівень інформатизації навчального процесу тощо.

Підкреслюється, що педагогічна інновація – це педагогічна ідея, втілена у певній інноваційній педагогічній технології чи методиці, впровадженій в освітній чи виховний процес, яка забезпечує зростання якості освіти. Педагогічні інновації є основою освітніх інновацій, більшість із яких виникають завдяки інтеграції наукових підходів і теоретичних положень педагогіки, психології, соціології, інформатики тощо. Особливістю педагогічної взаємодії в освітньому процесі майбутніх лікарів є необхідність вирішення завдань особистісного розвитку і виховання студентів за умов реформування медичної галузі в Україні та модернізації системи вищої освіти у контексті євроінтеграції. Зауважується, що впровадження інноваційних освітніх технологій у процес професійної підготовки має не лише надати певний вантаж спеціальних знань, а й виробити цілий комплекс фахових компетенцій, заснованих на знаннях, професійному досвіді, моральних фахових цінностях, клінічному мисленні як складникові професіоналізму майбутніх фахівців у сфері охорони здоров'я, на сформованих уміннях і практичних навичках.

Ключові слова: інноваційна освітня технологія, клінічне мислення, майбутні медичні працівники, медична освіта, охорона здоров'я, розвиток, формування.

The article deals with the problem of training future healthcare professionals. In particular, it emphasizes the need to use innovative educational technologies for the formation of clinical thinking in future medical professionals in the process of professional training in medical universities. The main focus is on the theoretical and methodological principles of clinical thinking. It is noted that the problem of medical education in Ukraine is a significant inconsistency with the standards of the European Union, the decrease in the quality of training of medical personnel, the inconsistency of training conditions with the requirements of time, the use of outdated pedagogical technologies, low level of informatization of the educational process, etc.

It is emphasized that pedagogical innovation is a pedagogical idea embodied in a specific innovative pedagogical technology or technique implemented in an educational or educational process that enhances the quality of education. Pedagogical innovations are the basis of educational innovations, most of which arise through the integration of scientific approaches and theoretical provisions of pedagogy, psychology, sociology, informatics, etc. The peculiarity of pedagogical interaction in the educational process of future doctors is the need to solve the problems of personal development and education of students in the context of reforming the medical sector in Ukraine and modernization of the higher education system in the context of European integration. It is noted that the introduction of innovative educational technologies in the process of vocational training should not only provide a certain load of specialized knowledge, but also to develop a whole range of professional competences based on knowledge, professional experience, moral professional values, clinical thinking as a component of professionalism in future professionals, on the developed skills and practical skills.

Key words: innovative educational technology, clinical thinking, future health care professionals, medical education, health care, development, formation.

УДК 378.09.015.31
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-18-1-36>

Закусилова Т.О.,

канд. пед. наук,
старший викладач кафедри охорони здоров'я, соціальної медицини та медичної експертизи
Запорізького державного медичного університету

Постановка проблеми у загальному вигляді.

У «Концепції розвитку вищої медичної освіти» підкреслюється, що розвиток і реформування національної системи охорони здоров'я потребує підготовки нового покоління висококваліфікованих медичних працівників, упровадження інноваційної діяльності лікаря за ринкових умов. Серед основних принципів охорони здоров'я, окреслених у ст. 4 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» (1993 р., зі змінами згідно із Законами: № 121-VI від 12 лютого 2008 р., № 76-VIII від 28 грудня 2014 р., № 326-VIII від 09 квітня 2015 р., № 928-VIII від 25 грудня

2015 р. тощо) визначено: гуманістичну спрямованість, забезпечення пріоритету загальнолюдських цінностей над класовими, національними, груповими або індивідуальними інтересами, підвищений медико-соціальний захист найуразливіших верств населення.

В умовах інноваційного суспільства в контексті медичної освіти актуалізується проблема оновлення підготовки майбутніх медичних працівників через впровадження інноваційних освітніх технологій та інтерактивних методів навчання. Основні проблеми медичної освіти в Україні сьогодні – це значна невідповідність стандартам Європейського Союзу,

зниження якості підготовки медичних кадрів, невідповідність умов навчання вимогам часу, застосування застарілих педагогічних технологій, низький рівень інформатизації навчального процесу тощо.

Із розвитком медичної науки і техніки, з виникненням нових ефективних технологій у лікуванні потребує оновлення і вдосконалення система професійної підготовки майбутніх медичних працівників. Це, у свою чергу, посилює необхідність оновлення змісту й форми сучасної освіти в закладах вищої медичної освіти та підкреслює актуальність порушеної проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблему професійної підготовки лікарів вивчали В. Аверін, В. Бабаліч, Л. Дудікова, І. Кахно, Н. Кудрява, Л. Перес, Ю. Ющенко та ін. Деонтологічний аспект медичної освіти розглядали А. Агаркова, О. Білібін, А. Кемпбел, Л. Переймибіда та ін., комунікативний – М. Лісовий, П. Мазур та ін. Питанням творчого, критичного, клінічного мислення присвячені наукові розвідки Н. Аношкіна, І. Борискової, О. Демидової, О. Кузьміна, Л. Крупенькіної, Л. Лебедевої, Л. Пшеничних, А. Шличкова та ін.

У медико-філософських дослідженнях вказується на: 1) єдність і взаємозв'язок: матеріального й ідеального в людині як об'єкті (організмі) та суб'єкті (особистості); психологічної структури та соціального буття (способу життя, соціальної ролі, що є ансамблем соціальних і психофізіологічних відносин); 2) унікальність, неповторність особистості [8].

Клінічне мислення, на думку А. Шличкова, виступає особливою формою людського пізнання, яка формується і вдосконалюється за певних умов. Воно допомагає збагнути природу хвороби, її всебічне відображення у верифікованому діагнозі, призначити адекватне лікування і поставити достовірний прогноз, творче вирішення інтелектуальних завдань лікування [12] і зрозуміти більшість помилок, зроблених через дефіцит клінічного мислення лікарів.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на велику кількість наукових праць, присвячених проблемі підготовки майбутніх фахівців у сфері охорони здоров'я, освітнім технологіям формування в них клінічного мислення у науковій думці приділено ще недостатньо уваги. Це зумовило вибір теми дослідження.

Мета статті – висвітлити наукові підходи до проблеми формування клінічного мислення медичного працівника; окреслити особливості його розвитку під час навчання у закладі вищої медичної освіти шляхом упровадження інноваційних освітніх технологій.

Виклад основного матеріалу. Інновації в освіті – це процес творення, запровадження та

поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, внаслідок яких підвищуються показники (рівні) досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи до якісно іншого стану [6].

Загалом інновація означає нововведення (народження інноваційної ідеї; створення на основі цієї ідеї інноваційної розробки – методики чи технології; впровадження цієї новітньої розробки у практичну діяльність із метою підвищення рівня результативності й ефективності певного процесу).

Педагогічна інновація – це насамперед педагогічна ідея, втілена у певній інноваційній педагогічній технології чи методиці, впровадженій в освітній чи виховний процес, яка забезпечує зростання якості освіти. Педагогічні інновації є основою освітніх інновацій, більшість із яких виникають завдяки інтеграції наукових підходів і теоретичних положень педагогіки, психології, соціології, інформатики тощо.

Як стверджує Н. Волкова: «Інновації в освіті є суттєвим діяльним елементом розвитку освіти взагалі, реалізації конкретних завдань у навчально-виховному процесі. Виражаються в тенденціях накопичення і видозміни ініціатив і нововведень в освітньому просторі; спричиняють певні зміни у сфері освіти» [5, с. 459].

Інноваційна освітня технологія – це комплекс взаємопов'язаних складових частин: 1) сучасний зміст, що передається тими, хто навчається, передбачає не стільки засвоєння предметних знань, скільки розвиток компетенцій, адекватних сучасній бізнес-практиці (цей зміст має бути добре структурованим і представленим у вигляді мультимедійних навчальних матеріалів, які передаються за допомогою сучасних засобів комунікації); 2) сучасні методи навчання – активні методи формування компетенцій, засновані на взаємодії учнів і їх залученні в навчальний процес, а не тільки на пасивному сприйнятті матеріалу; 3) сучасна інфраструктура, яка включає інформаційну, технологічну, організаційну та комунікаційну складові частини, що дозволяють ефективно використовувати переваги дистанційних форм навчання [3].

Основною метою педагогічних інновацій є підвищення якості освіти. Специфічними особливостями інноваційного навчання є його відкритість майбутньому, здатність до передбачення на основі постійної переоцінки цінностей, налаштованість на конструктивні дії в оновлюваних ситуаціях [6].

Як зазначає М. Ярмаченко, у будь-якій педагогічній системі педагогічна технологія є поняттям, що взаємодіє з дидактичними завданнями і виражає шляхи і засоби досягнення цілей навчання і виховання. З дидактичного погляду проектування педагогічних технологій – це розробка прикладних методик, які описують реалізацію педагогічної системи за її окремими елементами [10].

На думку японського вченого Т. Сакамото, педагогічна технологія – це впровадження в педагогіку системного способу мислення, який можна інакше назвати систематизацією освіти (за [7]).

Як зауважує В. Безпалько, педагогічна технологія – це змістовна техніка реалізації навчального процесу. Вважаючи технологічний підхід не ідеальним, учений виокремлює його негативні риси: орієнтування на навчання репродуктивного типу; нерозробленість мотивації навчальної діяльності; ігнорування особистістю [2]. Учений розкрив зміст технології у педагогіці: 1) за допомогою педагогічної технології відбувається попереднє проектування навчально-виховного процесу; 2) педагогічна технологія передбачає проект навчально-виховного процесу, що визначає структуру і зміст навчально-пізнавальної діяльності самого учня; 3) у педагогічній технології центральною проблемою є цілеспрямоване навчання.

Науковець К. Селевко [11] визначає три аспекти в «педагогічній технології»: 1) науковий (педагогічні технології – частина педагогічної науки, що вивчає і розробляє цілі, зміст і методи навчання та проектує педагогічні процеси); 2) процесуально-описовий (описання процесу, сукупність цілей, змісту, методів і засобів для досягнення запланованих результатів навчання); 3) процесуально-дієвий (здійснення технологічного (педагогічного) процесу, функціонування особистісних, інструментарних і методологічних педагогічних засобів).

Структурними компонентами педагогічної технології, на думку вченого, виступають: концептуальна основа; змістова частина навчання: цілі навчання, зміст навчального матеріалу; процесуальна частина – технологічний процес: організація навчального процесу, методи і форми навчальної діяльності школярів, методи і форми роботи вчителів, діяльність вчителя з управління процесом засвоєння матеріалу; діагностика навчального процесу [11].

Як стверджує О. Пехота, педагогічна технологія відображає шляхи засвоєння конкретного навчального матеріалу в межах визначеного предмета, теми, питання й у межах цієї технології. Вона є близькою до окремої методики, а тому, на думку вчених, могла б мати назву «дидактичної технології» [9, с. 23].

Як зауважує І. Борискова, формування професійного клінічного мислення майбутнього лікаря має відбуватися на основі теоретичного типу мислення, оскільки воно буде одночасно і творчим, і діалектичним. Тільки таке мислення дозволяє сучасному фахівцеві не просто працювати, а створювати умови для творчої діяльності [4].

Дослідник М. Аношкін [1] називає особливістю клінічного мислення постійну рефлексію або

корекцію свого розумового процесу під час вирішення професійних завдань.

Під час використання інтерактивних методів у навчальному процесі майбутніх медичних працівників у контексті нашого дослідження будувалися на засадах взаємодії та педагогічної співпраці викладача і студентів, де всі учасники навчального процесу стають суб'єктами професійної підготовки. Організація інтерактивного навчання передбачає використання дидактичних і рольових ігор, моделювання професійних завдань, створення, пошуку шляхів вирішення й аналізу проблемних ситуацій, написання клінічних сценаріїв, використання клінічних випадків тощо.

Головним принципом такої інтеракції є постійна взаємодія студентів між собою, їхня співпраця, спілкування, викладач у такій ситуації лише організовував і координував інтерактивну взаємодію (це робиться непомітно і невимушено, оскільки основна увага звертається на творчу самореалізацію майбутніх медичних працівників). Під час інтерактивної педагогічної взаємодії головний акцент спрямовується на те, щоб майбутні лікарі вміли знаходити необхідну і корисну інформацію, виявляли активність у пошуку шляхів вирішення поставленого завдання, намагалися запропонувати власні шляхи вирішення проблеми, доводячи їхню доцільність.

Ефективність педагогічної взаємодії залежить від правильного визначення цілей спільної діяльності, відповідності педагогічної тактики конкретного завдання цієї взаємодії, активності самих студентів-медиків. Особливістю педагогічної взаємодії в освітньому процесі майбутніх лікарів є необхідність вирішення завдань особистісного розвитку і виховання студентів за умов реформування медичної галузі в Україні та модернізації системи вищої освіти у контексті євроінтеграції.

Висновки. З огляду на сучасний рівень суспільного розвитку, наростання загрози екологічної небезпеки постає питання про посилення якості охорони здоров'я громадян України. Це потребує високого професіоналізму медичних працівників, відповідального підходу до професійної діяльності й вирішення фахових завдань. Впровадження інноваційних освітніх технологій у процес професійної підготовки має не лише надати певний вантаж спеціальних знань, а й виробити цілий комплекс фахових компетенцій, заснованих на знаннях, професійному досвіді, моральних фахових цінностях, клінічному мисленні як складникові професіоналізму майбутніх фахівців у сфері охорони здоров'я, на сформованих уміннях і практичних навичках.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Аношкин Н.К. Психолого-педагогические основы формирования рефлексивного клинического мышления : автореф. дис. ... докт. псих. наук : 19.00.07. Москва, 2001. 29 с.
2. Беспалько В.П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения. Москва, 1995. 208 с.
3. Бондаренко О.В. Современные инновационные технологии в образовании. URL: https://sites.google.com/a/shko.la/ejrono_1/vypuski-zurnala/vypusk-16-sentabr-2012/innovacii-poiski-i-issledovania/sovremennye-innovacionnye-tehnologii-v-obrazovanii.
4. Борискова И.В. Формирование клинического мышления у студентов медицинского колледжа на основе их учебно-исследовательской деятельности : дисс ... канд. пед. наук : 13.00.08. Краснодар, 2006. URL: <http://nauka-pedagogika.com/pedagogika-13-00-08/dissertaciya>.
5. Волкова Н.П. Педагогіка : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2007. 616 с.
6. Дубасенюк О.А. Інновації в сучасній освіті. *Інновації в освіті: інтеграція науки і практики* : збірник науково-методичних праць / за заг. ред. О.А. Дубасенюк. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 12–28.
7. Кларин М.В. Инновационные модели обучения в зарубежных педагогических поисках. Москва : Арена, 1994. 222 с.
8. Лисицын Ю.П., Петленко В.П. Детерминационная теория медицины. Санкт-Петербург : Гиппократ, 1992. 416 с.
9. Освітні технології : навчально-методичний посібник / за ред. О.М. Пехоти. Київ, 2003. 256 с.
10. Педагогічний словник / за ред. Ярмаченка М.Д. Київ : Педагогічна думка, 2001. 514 с.
11. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии : учебное пособие. Москва : Народное образование, 1998. 256 с.
12. Шлычков А.В. Клиническое мышление и врачевание. *Международный журнал экспериментального образования*. 2010. № 7. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/klinicheskoe-myshlenie-i-vrachevanie>.